

Zastúpenie prvkov v zemskej kôre:

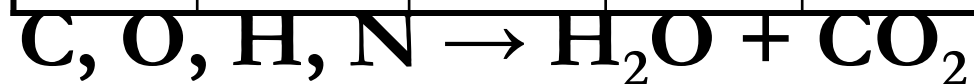
O	Si	Al	Fe	Ca	Na	K	Mg	Ost.
46.1	27.7	8.1	5	3.7	2.8	2.6	2.1	1.4 %

Potreba a naliehavosť prvkov pre rastliny:

16 = 9 makro a 7 mikroelementov

(Šály, 1998)

C	O	H	N	P	K	Ca	Mg	S
Fe	B	Mo	Cl	Mn	Cu	Zn		

- zvyšných 13 $\rightarrow$ len 4 > 1 % v kôre

základný rozpor medzi využívaním pôdy a úrodnosťou

najdôležitejšie prvky, zdrojom ktorých sú nerasty $\rightarrow$

Ca, Mg, K, P

(N, P, K, Ca = symbol plného hnojenia, N z atmosféry)

(Šály, 1998)

Horniny podľa minerálnej sily

- **Minerálne veľmi bohaté pôdy (veľmi dobre zásobené)** – z melafýrov, čadičov a ich tufov, gabier, diabázov, slienov a slienitých vápencov
- **Bohaté pôdy** - spraš, diorit, andezit, syenit, ich tufy + aglomeráty, jemné aluviálne náplavy, amfibolit, vápnitý pieskovec, piesčitý slien, vápenec, dolomit.
- **Stredne silné** – žula, rula, granodiorit, pieskovec glaukonitický, ílovec, fylit, sprašové hliny, porfýr, arkóza
- **Minerálne slabé** – svor, ryolit, naviate piesky, niektoré pieskovce
- **Minerálne jalové** – kremence, kremité štrky, kremité naviate piesky, propylity a pod. (Šály, 1998)

Fyzikálne zvetrávanie

- Abrázia
- Zamrzanie a rozmrzanie
- Termálna expanzia
- Kryštalizácia
- Strata tlaku nadložnej horniny
- Pôsobenie živočíchov
- Rast koreňov

Chemické zvetrávanie: hydrolýza

= reakcia molekuly vody s iónmi na povrchu minerálov

Molekula vody disociuje na mobilné ióny H^+ (vlastne H_3O^+) a hydroxylový ión OH^-

- $\rightarrow$ nerovnováhu nábojov $\rightarrow$ vyplavujú sa katióny ako Ca^{2+} , Mg^{2+} , K^+ , Na^+ .
- Hydrolýza ortoklasu $\rightarrow$ na slabú kyselinu kremičitú a silný hydroxid (KOH), za vzniku reziduálneho druhotného ílového minerálu illitu:
- $3KAl_4 + Si_3O_8 + 14H_2O \leftrightarrow K(AlSi_3)_4Al_2O_{10}(OH)_2 + 6Si(OH)_4 + 2KOH$
- Dôležitú úlohu pri hydrolýze $\rightarrow$ rozpustený CO_2 , ktorý s vodou tvorí kyselinu uhličitú H_2CO_3 . Napr. hydrolýza Mg-olivínu:
- $Mg_2SiO_4 + 4CO_2 + 4H_2O \leftrightarrow 2Mg^{2+} + 4HCO_3 + H_4SiO_4$

Poradie stability nerastov pri rovnakej veľkosti zrna

sadrovec < vápenec < dolomit < olivín < anortit < apatit
< augit < amfibol < albit < biotit < ortoklas < muskovit
< kremeň < magnetit < rutil < zirkon

Najčastejšie soli v pôdach

	solí Ca	solí Mg	solí Na
karbonáty	CaCO_3	MgCO_3	Na_2CO_3
sírany	CaSO_4	MgSO_4	Na_2SO_4
chloridy	CaCl_2	MgCl_2	NaCl
dusičnany	-	-	NaNO_3

(Mičian, 1977)

Rozpustnosť: rastie $\rightarrow$ a $\downarrow$

Škodlivosť solí pre kultúrne rastliny:

(sóda 10 x jedovatejšia ako síran sodný)

Dva hlavné typy zvetrávania

S i a l i t i c k é (Si-Al, gr. *lithos* „kameň“) → tvoria sa hlavne druhotné alumo- + ferrisilikáty (ílové nerasty)

- mierne pásmo (stredná Európa);
pomer $\text{SiO}_2/\text{Al}_2\text{O}_3 > 2$)

(F e r) A l i t i c k é (Al-*lithos*) → medzi druhotnými zložkami prevládajú hydroxidy Al, Fe (vlhké tropické podnebie, zrážky)

- produkty zvetrávania majú pomer $\text{SiO}_2/\text{Al}_2\text{O}_3 < 2$)
→ lateritický, červenozemný pôdotvorný proces

- Hydrargillit, gibsit ($\text{Al}(\text{OH})_3$), böhmit (trópy)
- Železo: najprv vodnaté hydroxidové gély, neskôr kryštalické formy:
  - goetit – $\alpha\text{-FeOOH}$ (žltohnedý, pôdy mierneho pásma)
  - lepidokrokit $\gamma\text{-FeOOH}$ (hnedožltý)
  - maghemit $\gamma\text{-Fe}_2\text{O}_3$ (červenohnedý)
  - hematit - $\alpha\text{Fe}_2\text{O}_3$ (hrdzavé, červené odtiene; subtrópy)
- výnimočne karbonáty, fosfáty, sulfidy pri redukčných podmienkach
  - vivianit – $\text{Fe}_3[\text{PO}_4]_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$ (redukčné prostredie)
- opál, kremeň (Si)
- rutil (TiO_2), ilmenit (FeTiO_3)
- pyroluzit ($\beta\text{-MnO}_2$), psilomelan, wad (čiernohnedé až fialovo-červené konkrécie)